

la política, tot iniciant una transició de la «ideologia a la litúrgia» en la seva interpretació que culminà el 1969.

Aquest canvi feu més fecunda la seva recerca i anà més enllà de la definició del feixisme com una «estetització» de la política —en termes de Walter Benjamin— per caracteritzar-lo com una «nova política» centrada en la nacionalització de les masses. Assenyala també que el nazisme havia dut a la pràctica el genocidi de la població jueva sota l'experiència de la Gran Guerra (1914-1918), en la qual els europeus afrontaren una experiència de mort de masses «acuradament programada per l'Estat». El genocidi, doncs, no fou tant una conseqüència inevitable del nazisme, com «la culminació de molts corrents i orientacions de la modernitat» que en l'època foren percebuts dèbilment. Com que va estudiar el feixisme a contracorrent d'interpretacions liberals i marxistes, la seva obra no tingué molt bona acollida a Gran Bretanya i França. Significativament, François Furet li rebutjà una contribució sobre el llegat de la Revolució Francesa perquè Mosse la vinculava amb el feixisme: aquesta va introduir, segons la seva anàlisi, un nou gènere de mobilització de masses i les va integrar en un sistema polític amb mites i ritus.

El «revisionisme» de Mosse, assenyala Gentile, el va convertir en una paradoxal víctima del nazisme atès que fou percebut com un involuntari apologeta del feixisme per prendre's seriosament les seves idees i mites, i voler definir-lo amb conceptes com *cultura*, *democràcia* o *revolució*. Aquest fou l'inesperat colofó d'una vida marcada per l'exclusió i per l'afany de desvetllar els seus mecanismes.

Xavier Casals

Paola Lo Cascio: *Nacionalisme i autogovern. Catalunya, 1980-2003*, Afers, Catarroja-Barcelona, 2008, 394 pp.

José Manuel Rúa Fernández: *Nacionalisme i món sindical a Catalunya [1974-1990]*, CTEESC, Barcelona, 2008, 287 pp.

Les obres de referència d'aquesta ressenya parteixen d'un denominador comú: el que en els títols apareix sota la denominació de *nacionalisme* i que els seus autors s'apressen a aclarir a les introduccions que vol dir, en realitat, el partit polític hegemònic a Catalunya durant més de dues dècades, Convergència Democràtica de Catalunya (CDC). A partir d'aquí ambdós treballs tracen línies paral·leles, gairebé en sentit literal: segueixen una mateixa direcció i sentit, però mai no arriben a creuar-se. Mentre Paola Lo Cascio s'ocupa de l'exercici de l'autogovern de Catalunya des de la Generalitat i el Parlament, la peça estrella de la història de CDC, Rúa Fernández s'ocupa de la ventafocs del que ha estat la vida política d'aquesta mateixa formació, les relacions amb el món del moviment obrer organitzat, és a dir, l'espai sindical. Per això resulta especialment significatiu que mentre Rúa no pot no fer referència a una CDC governamental, Lo Cascio no dedica ni dues pàgines a la CDC sindicalista. Impossibile la confluència, doncs, quan l'objectiu central d'un autor és un espai que l'altra pot perme'tre's el luxe d'ignorar.

El treball de Lo Cascio, en la millor tradició dels estudis politològics —malgrat que l'autora hagi fet un esforç més que meritori per presentar-lo com un treball historiogràfic (i se n'hagi sortit prou bé)—, planteja l'anàlisi d'un partit en l'exercici del poder: llums i ombres, punts forts de la seva gestió i espais menors, motius de l'èxit i de l'ascens des d'una certa modèstia a la majoria absoluta renovada

i factors de davallada que condueixen al tancament d'una etapa. Més que l'anàlisi —gairebé impossible en una sola obra— del binomi que el títol proposa, l'autora obté un clar èxit en els capítols centrals del seu treball: «Iniciativa i concertació: la primera legislatura» i «Hegemonia nacionalista i construcció d'un model propi» (pp. 91-290). La seva lectura és obligada per als estudiosos de tots els camps del període polític 1980-1995 a Catalunya. Si en l'explicació de «la victòria imprevista» de 1980 Lo Cascio juxtaposa elements interpretatius sense acabar de decidir-se a jerarquitzar-los (com els hi ha passat a d'altres abans, en aquest tema encara no ben resolt), en el gruix del seu treball és la seva veu la que construeix i jerarquitzava els elements explicatius del fer-se i desfer-se de l'hegemonia convergent. Se li podran discutir aspectes, però no passar-los per alt. El final és imprecís, però qui hauria pogut explicar un final precís en un procés en curs? El llibre es degué tancar abans de la reedició del *tripartit* o, almenys, abans de poder establir si la reedició seria o no duradora: a la condició de politòloga i historiadora no podia pas afegir-s'hi la vident. Això sí, al final de la lectura li canviaries el títol, o si més no el subtítol («Catalunya, 1980-2003»), perquè aquesta no és una *història de Catalunya*, per bé que n'analitzi un aspecte cabdal.

Vista des del mateix prisma, l'obra de Rúa és igualment irreprotxable des d'un punt de vista narratiu, tècnic i analític. Tanmateix, el seu treball xoca amb un objecte d'estudi força més volàtil: els reiterats fracassos de CDC a l'hora de construir-se un referent sindical propi. Hi xoca perquè, malgrat l'interès que aquesta qüestió pogués tenir des d'un punt de vista sociològic en el mateix moment en que es produïen els processos polítics de referència, a la fi, la trajectòria de relacions que l'au-

tor analitza no és la d'un fet excepcional sinó la més corrent en el segle XX. Això és, el fet que la immensa majoria dels partits polítics democràtics, amb presència de masses (conservadors, liberals, reformistes, populistes, etc.), a Europa no han arribat a tenir una central sindical única de referència (ni els conservadors britànics, ni la democràcia cristiana italiana o alemanya, ni els diversos republicanismes francesos). Aquesta relació estreta entre partit i sindicat ha estat l'excepció socialdemòcrata. Ni tant sols els partits comunistes han estat partits de masses amb un referent sindical de masses la major part del temps, excepte en la conjuntura excepcional de la primera etapa de la Guerra Freda i, en el cas espanyol, de la lluita clandestina contra la dictadura. La característica del món sindical, inclosa aquí l'experiència socialdemòcrata, integrada o hereva de la II Internacional, ha estat la de la independència —obtinguda o desitjada, però sobretot tendencial— respecte dels partits polítics. I molt especialment quan aquests han arribat a governar en situacions en què la «concertació social» ha estat vista majoritàriament com un objectiu desitjable. Si és difícil qualsevol procés de construcció sindical —i l'autor fa una lúcida cita, d'un igualment lúcid testimoni de José Luis López Bulla a la p. 73 per corroborar-ho—, molt més difícil resulta emprendre aquesta construcció des d'una posició de poder i, en el cas de CDC, sense cap mena de tradició.

A qui signa aquestes pàgines li hauria agradat més veure a l'autor submergir-se en el moment fundacional del sindicalisme català del present període democràtic: els anys cinquanta-setanta de lluites antifranquistes. Perquè aquestes tres dècades són claus, no només per explicar la fortalesa de les CCOO a Catalunya, sinó per rastrear bona part dels orígens de la

refundació de la seva gran competidora UGT. Fins i tot s'hi deu trobar la clau de la conversió d'un sindicalisme sovint *groguenc* com el dels nacionalistes bascos del primer terç del segle, en un sindicalisme *tout court* com el d'ELA-STV del darrer mig segle. I fou, precisament, en aquests anys quan ni CDC —inexistent— ni cap dels seus socis fundadors —ben presents en altres instàncies de l'antifranquisme— s'ocuparen del moviment obrer organitzat com a *pal de paller* de l'antifranquisme que s'estava produint, sinó que van privilegiar la formació d'una altra mena de *pal de paller* que, per força, havia de resultar incompatible. En definitiva, el de Rúa és un bon assaig, amb punts d'interès molt notables en l'explicació del treball entre bastidors, dels neguits i de les obsessions d'un partit en anys d'èxit esclatant, que, per a alguns dels seus dirigents, encara no ho devia ser prou. L'autor hi demostra ofici, però tal vegada s'ha embarcat en un objectiu menor del que les seves qualitats mereixien a l'hora de plantejar-se una meta ambiciosa.

N'esperarem noves notícies, perquè tant a l'un com a l'altra estic segur que els tornaré a llegir amb atenció.

Martí Marín

José Antonio Piqueras: *Cánovas y la derecha española. Del magnicidio a los neocón*, Ediciones Península, Barcelona, 2008, 698 pp.

«Podemos conformarnos con nuestro presente sin necesidad de construir un nuevo pasado o considerar que aquél tan lejano hizo posible éste». Aquestes paraules, extretes de la penúltima de les més de sis-cents pàgines del llibre que ens ofereix el professor Piqueras, sintetitzen de manera

succinta el seu contingut, que no és altre que l'exploració de la utilització selectiva que s'ha fet al llarg del darrer segle d'allò que va representar Cánovas del Castillo i el canovisme. És a dir, des de l'assassinat, el 1897, a mans d'un anarquista italià fins a la commemoració del centenari de la seva mort, l'any 1997, amb un conjunt d'actes i celebracions apadrinades pel govern del Partit Popular. En total, cent anys d'història que l'autor pren com a marc temporal per la seva anàlisi crítica de l'ús històric amb finalitats polítiques i ideològiques que s'ha fet, per part de les dretes espanyoles, d'una figura considerada per molts com el polític més emblemàtic de la contemporaneïtat espanyola. *El Monstre*, li deien ja els seus coetanis, en l'afany de remarcar les qualitats que se li atribuïen. Ministre d'Isabel II, i sempre arrencat en el liberalisme més conservador, Cánovas del Castillo passà de conspirar contra la República de 1873 a preparar el retorn de la monarquia borbònica, durant la qual presidí fins a sis vegades el govern de la monarquia restaurada d'Alfons XII.

Precedida d'una breu introducció i acabada amb unes consideracions a tall d'epíleg final, l'obra s'estructura en tres parts. A la primera s'explora la biografia del personatge, tot contextualitzant el moment històric en què aquest va construir el seu *cursus honorum*. El títol respon al recorregut d'un jove de províncies, en paraules de l'autor, per la història d'una ambició de poder, així com pels trets més definitoris del nou ordre social en què s'assentà la monarquia restaurada. Va ser durant la «Gloriosa Revolució» de 1868 quan Cánovas adquirí el perfil ideal per esdevenir interlocutor i intèrpret d'unes classes burgeses necessitades d'un Estat que els assegurés millor la preservació dels seus interessos. L'opció política escollida per Cánovas en aquests moments